

Zorana Kovačević*
Univerzitet u Banjoj Luci
Filološki fakultet

УДК: 821.131.1.09 de Céspedes
DOI: 10.19090/gff.v49i3.2479
Articolo tecnico-scientifico

FUGA: OSVRT NA PRIPOVJEDAČKI OPUS ALBE DE SESPEDES

Iako je već više od dvije decenije djelo Albe de Sespedes (1911–1997), italijansko-kubanske književnice, novinarke i angažovane intelektualke, konačno postalo predmet istraživanja, o čemu svjedoče brojne monografije, zbornici i naučni radovi, uprkos tome, neki od aspekata njenog raznorodnog stvaralaštva i dalje su ostali skrajnuti od strane kritike i čitalaca. Takva sudbina zadesila je treću zbirku pripovijedaka *Fuga* (1940), objavljenu dvije godine nakon mladalačkog romana *Nessuno torna indietro*, koji je doživio slavu svjetskih razmjera. Nakon kratkog osvrtu na okolnosti u kojima su nastale pripovijetke, u radu se skreće pažnja na njihove najvažnije teme: pisanje i položaj i uloga žene u društvu. Takođe, analitički pristup imaće za cilj da osvijetli dodirne tačke ovog djela sa nekim od romaneskних ostvarenja Albe de Sespedes.

Ključne riječi: Alba de Sespedes, italijanska književnost, XX vijek, pripovijetka, *Fuga*

1. UVOD

Istraživanje sprovedeno u ovom radu usredsređeno je na jedan zanemaren aspekt stvaralaštva italijansko-kubanske književnice, novinarke i intelektualke Albe de Sespedes (Alba de Céspedes, 1911–1997), čiji su književni i društvenopolitički angažman ostavili značajan trag u italijanskoj kulturi u periodu od tridesetih do šezdesetih godina prošlog vijeka. Nažalost, Alba de Sespedes dugo je bila nepravedno zapostavljena od strane kritike. Međutim, prvenstveno zahvaljujući trudu i zalaganju Marine Zankan, autorke istaknutih studija iz oblasti ženske književnosti, i njenih saradnica, od 2001. godine postepeno je rastao interes za život i stvaralaštvo Albe de Sespedes, što potvrđuje i veliki broj zbornika, monografija i naučnih radova¹. Takođe, čitalačka publika imala je jedinstvenu priliku da se 2011. godine susretne sa najznačajnijim romanima italijansko-kubanske književnice, objedinjenim u jednu knjigu, objavljenu u sklopu prestižne

* zorana.kovacevic@flf.unibl.org

¹ Godine 2001. Marina Zankan obavljuje prvu značajnu publikaciju posvećenu književnici *Scrittrici e intellettuali del Novecento*. 2. *Alba de Céspedes* (Zancan, 2001), a četiri godine kasnije priređuje zbornik radova u čast Albe de Sespedes (Zancan, 2005).

edicije „Meridiani” izdavačke kuće Mondadori² sa kojom je de Sespedes započela saradnju davne 1937. godine, na samom početku svoje književne karijere³. Ova djela izlaze u novom ruhu 2022. godine, a u periodu od 2021. do 2023, naporedo sa ovom inicijativom, Mondadori objavljuje odvojeno sedam romana i zbirku poezije *Le ragazze di maggio*. Osim toga, izdavačka kuća Klikvot (Cliquot) 2022. godine odlučuje se da objavi jedno od prvih djela Albe de Sespedes – mladalačku zbirku pripovijedaka *L'anima degli altri*. Paralelno sa inicijativama italijanskih izdavača, u posljednje tri godine bilježi se porast prevoda autorkinih djela u svijetu. Alba de Sespedes, kosmopolitkinja i poliglotkinja⁴, pridavala je veliki značaj prevodima svojih djela u inostranstvu. Kao što ističe Laura di Nikola (Di Nicola, 2013a: 77), književnica je prevođena u kontinuitetu u periodu od 1939. do 1985. godine. Alba de Sespedes je bila nerijetko involvirana u proces prevođenja⁵, te je pomno pratila izdanja svojih djela u inostranstvu, o čemu svjedoči i bogata prepiska sa prevodiocima i izdavačima, danas sačuvana u njenom ličnom arhivu u sklopu Fondacije Arnoldo i Alberto Mondadori u Milanu⁶.

2. FUGA: UVERTIRA U PLODNU EPOHU STVARALAŠTVA ALBE DE SESPEDES

Četrdesete godine prošlog vijeka najintenzivniji su period u životu i stvaralaštvu Albe de Sespedes: književnica je za vrijeme okupacije aktivno

² Izdanje obuhvata romane *Nessuno torna indietro* (1938), *Dalla parte di lei* (1949), *Quaderno proibito* (1952), *Nel buio della notte* (1976) i nedovršeni roman posvećen Kubi *Con grande amore*. Uvodni tekst i hronologija života i rada italijansko-kubanske književnice su iz pera Marine Zankan, dok se za bibliografiju djela Albe de Sespedes i kritičkih radova pobrinula Laura Di Nikola.

³ Za više detalja o saradnji Alba de Sespedes sa milanskim izdavačem upućujem na monografiju *Lettere all'editore. Alba de Céspedes e Gianna Manzini, autrici Mondadori* (Ciminari, 2021) i na rad *Zajednička strast prema književnosti: saradnja Albe de Sespedes sa izdavačkom kućom Mondadori* (Kovačević, 2023).

⁴ Rođena u Rimu od majke Italijanke i oca diplomate kubanskog porijekla, odrastanje i život Alba de Sespedes obilježice predodređenost za strane jezike i kulture i česti boravci u inostranstvu. Pored rodnog grada, Kuba i Pariz zauzimaju posebno mjesto u auorkinom životu.

⁵ Da je uključivanje Albe de Sespedes u proces prevođenja ponekad je podrazumijevalo reviziju i brojne korekcije od strane same književnice, potvrđuje prevod romana *Dalla parte di lei* na engleski jezik, objavljen već 1950. godine, samo godinu nakon nakon što je izašao u Italiji.

⁶ Za više podataka o recepciji i prevodima djela Albe de Sespedes u inostranstvu upućujem na rad *Il canone inverso. I classici italiani del Novecento all'estero* (Di Nicola, 2013a).

sarađivala sa antifašističkim radiom u Bariju i Napulju, a nakon Drugog svjetskog rata uređivala je časopis „Mercurio” (1944–1948), oko kojeg su se okupila istaknuta imena literarnog i kulturnog miljea tog perioda⁷. Početak ove decenije obilježila su dva značajna momenta, jedan na ličnom, drugi na književnom polju, koja se, na neki način mogu smatrati uvertirom u ovu plodnu epohu: u januaru 1940. godine Alba de Sespedes upoznaje diplomatu Franka Bonusa, sa kojim će se vjenčati pet godina kasnije, a krajem iste godine objavljuje zbirku pripovijedaka *Fuga* (Bijeg). Na samom početku četrdesetih godina opus Albe de Sespedes obuhvata nekoliko književnih ostvarenja, kako poetskih tako proznih, od kojih se nesumnjivo izdvaja mladalački roman *Nessuno torna indietro* (*Nikome nema povratka*, 1938), čiji je uspjeh premašio sva očekivanja u Italiji⁸ i u inostranstvu⁹ i koji će simbolično označiti prelazak pod okrilje prestižnog milanskog izdavača Mondadori nakon susreta književnice i Arnolda Mondadorija.

Fuga izlazi u sklopu novonastale edicije „Lo Specchio. I narratori del nostro paese”, pokrenute 1940. godine od strane Alberta Mondadorija. Iako roman zauzima privilegovano mjesto u njenom opusu, Alba de Sespedes će ipak tridesetih godina prošlog vijeka ući u svijet pisane riječi sa pripovijetkom: 1934. godine na stranicama časopisa „Giornale d’Italia” objavljuje *Il Segreto*, kasnije sastavni dio pomenute zbirke *L’anima degli altri*. Nakon osvrta na pripovijedački opus italijansko-kubanske književnice, Monika Kristina Storini (2005: 67) ističe da se pripovijetka vremenski uklapa u jednu jasno omeđenu fazu njenog stvaralaštva: od šezdeset i dva teksta pedeset ih je napisano do 1945, dva za vrijeme četrdesetih godina, a dvanaest između 1952. i 1954. godine. Dakle, ako se

⁷ Za više detalja o društvenopolitičkom angažmanu Albe de Sespedes četrdesetih godina XX vijeka upućujem na monografije *La necessità della scrittura. Alba de Céspedes tra Radio Bari e «Mercurio» (1943–1948)* (De Crescenzo, 2015) i *Mercurio. Storia di una rivista 1944–1948* (Di Nicola, 2013b).

⁸ O uspjehu romana progovara, između ostalog, i izdavač Arnoldo Mondadori u jednom od pisama upućenih Albi de Sespedes: „Uspjeh Nessuno torna indietro, koji smo svakako očekivali i najiskrenije željeli, ipak je premašio naša predviđanja; to znači da se čitalačka publika susrela sa jednim vitalnim djelom, koje u potpunosti odgovara njenom ukusu, senzibilitetu i potrebama” (Ciminari 2021: 43). „Il successo di Nessuno torna indietro, che noi avevamo auspicato e previsto, è andato al di là delle nostre stesse previsioni e ciò significa che il pubblico si è effettivamente trovato di fronte ad opera vitale che rispondeva ai suoi gusti, alla sua sensibilità ed alle sue esigenze”. Svi prevodi citata sa italijanskog na srpski jezik su moji.

⁹ Godine 1939. objavljen je prvi prevod romana na mađarski jezik, a ubrzo su uslijedili prevodi na osamnaest jezika, objavljivani u kontinuitetu do 2003. godine, u više od dvadeset evropskih i vanevropskih zemalja.

izuzme prva polovina pedesetih godina, druga polovina tridesetih prošlog vijeka i početak četrdesetih mogu se definisati „epohom pripovijetke”.

Odmah po objavljivanju neka od istaknutih imena ondašnje kulture podržavaju i hvale zbirku *Fuga*. Tako, na primjer, Ada Negri, u jednom pismu napisanom u decembru 1940. godine naglašava da se radi o knjizi koju je pročitala za jednu noć i koja je ostavila snažan utisak na nju, te naziva nekoliko priča pravim remek-djelima (Ceschin, 2018: 137). Masimo Bontempeli u jednom pismu upućenom književnici ističe kako *Fuga* predstavlja veliki pomak u njenom pripovijedačkom opusu i dokaz zrelosti (Ceschin, 2018: 141-142).

Dok je, s jedne strane, vidno rastao interes italijanskih, ali i stranih istraživača za pojedne aspekte stvaralaštva italijansko-kubanske književnice – na prvom mjestu za romane *Nessuno torna indietro* i *Quaderno proibito*, te za aktivnosti u vezi sa saradnjom sa Radio Barijem i Napuljem i časopisom „Mercurio”, s druge strane, neki od njih su, iz nepoznatih razloga, ostali nedovoljno istraženi. Takva sudbina zadesila je i zbirku *Fuga*, koja je, zajedno sa poetskim ostvarenjima, ostalim zbirkama pripovijedaka i poznim romanima zauzima skrajnutu poziciju među djelima Albe de Sespedes. Djelo, posvećeno ocu Karlosu Manuelu de Sespedes i de Kesada, preminulom 1939. godine na Kubi, obuhvata četrnaest pripovijedaka u kojima su, između ostalog, razrađene neke od tema aktuelizovane u prethodnim djelima, ali oživljene i u narednim – interesovanje za položaj žene u društvu, tema pisanja, generacijski sukob, realni i imaginarni bijeg.

3. LEONARDO: LJUBAV PREMA PISANOJ RIJEČI

Još od mladalačkih djela, pisanje se nameće kao jedna od najvažnijih tema stvaralaštva Albe de Sespedes. Međutim, pisanje igra i te kako važnu ulogu u životu spisateljice postajući ključni element za izgradnju identiteta i apsolutna potreba čak i u najtežim trenucima, kao na primjer za vrijeme boravka u Abrucu, kada Alba de Sespedes, uprkos restrikcijama i strahu od okupatora, ne odustaje od vođenja dnevnika. O ljubavi prema pisanju još od malih nogu književnica progovara u više navrata. Kao što ističe u jednom intervju, s obzirom na to da joj je porodica uglavnom obezbijedila privatno obrazovanje, godine odrastanja Albe de Sespedes bile su lišene formalnog obrazovanja (Carroli, 1993: 138). Važnu ulogu u procesu formiranja imala je njena učiteljica, koja joj je pomogla da stvori solidnu podlogu za kasniji spisateljski rad: „Na početku sam imala jednu jednostavnu gospođicu, a kasnije izvanrednu učiteljicu koja se zvala Marija Guljelmoti. Upravo je ona shvatila da treba da učim na drugačiji način. [...] Rekla

mi je: - Ti ćeš biti književnica“ (Carroli, 1993: 138)¹⁰. Osim učiteljice, ljubav prema pisanju od malih nogu prepoznao je i otac Karlos Manuel, koji je od početka podržao njen talenat i trud. Stoga je Alba de Sespedes u više navrata govorila o ulozi i značaju oca u njenom književnom stasavanju. 1918. godine, nakon što pročita njenu prvu poeziju naslovljenu *La notte* (Noć), otac joj savjetuje da se nastavi baviti pisanjem¹¹. Književnica će prihvatiti očev savjet i uskoro shvatiti da je pisanje aktivnost bez koje ne može zamisliti život, što će mnogo godina kasnije potvrditi u jednom intervjuu: „Mislim da se ideja o pisanju rodila zajedno sa mnom. [...] Ja, u stvari, nisam nikada donijela odluku da pišem, oduvijek sam pisala. Ne mogu da zamislim svoj život bez pisanja jer za mene nikada nije postojao takav život“ (Carroli, 1993: 190–191)¹². Upravo je ova epizoda iz autorkinog života poslužila kao osnova za autobiografsku pripovijetku *Incontro con la poesia* (Susret sa poezijom), objavljenu u dnevnom listu „Messaggero“ u januaru 1940. godine, a potom sastavni dio zbirke *Fuga*. Ispripovijedana u prvom licu, *Incontro con la poesia*, osim teme pisanja, insistira na snažnoj vezi kćerke i oca, koji je prepoznao autorkin talenat i bio joj do kraja života podrška u ostvarenju njenih ciljeva.

Junakinje romana Albe de Sespedes nerijetko se bave stvaralačkim aktivnostima, bilo da se radi o kreativnom pisanju (Avgusta), naučnom radu (Silvija) ili novinarskom angažmanu (Irene). Za neke od njih pisanje je izvor zarade i stepenica koja ih vodi do nezavisnosti i emancipacije (Irene, Silvija), dok druge u činu pisanju vide mogućnost analiziranja sopstvenog života (Valerija). U prozi Albe de Sespedes ponekad pišu i muškarci: Dario Kordero, junak pripovijetke *Un ladro* (Lopov), Đorđo Landri iz pripovijetke *Il capolavoro* (Remek djelo), obje iz zbirke *L'anima degli altri*, te Đerardo iz romana *Il rimorso*.

Osim *Incontro con la poesia*, tema pisanja prožima se i kroz najdužu pripovijetku iz zbirke *Fuga*, *Il pigionante* (Podstanar), kojoj, prema riječima Ade

¹⁰ „Ho avuto nei primi anni una signorina molto semplice, poi ho avuto questa straordinaria maestra d'italiano che si chiamava Maria Guglielmotti. È stata lei che ha capito che io dovevo studiare in un altro modo. [...] Fu lei a dirmi: - Tu sarai una scrittrice“.

¹¹ Ovaj podatak se može pronaći u intervju iz 1993. godine: „Prvi put kad sam napisala poeziju, moja guvernanta je uzela i odnijela je mom ocu. Iako sam mislila da će galamiti na mene, otac je rekao: - Alba, uvijek ćeš pisati“ (Carroli, 1993: 133). „La prima volta che ho scritto una poesia la mia governante l'ha presa e l'ha portata da mio padre, io credevo che mi strillassero e invece papà ha detto: - Alba lo farai sempre“.

¹² „Credo che l'idea di scrivere sia nata con me, non ho mai preso la decisione di scrivere, ho sempre scritto. [...] Non so immaginare la mia vita senza la scrittura perché non c'è stata mai vita per me senza scrivere“.

Negri nedostaje malo da postane pravi roman (Ceschin, 2018: 137). Junak *Il pigionante* je dvadesetosmogodišni Leonardo, koji dolazi u grad iz malog mjesta sa ciljem sa postane pisac. Mladić pronalazi smještaj kod udovice Margerite, sa kojom žive svekrva i osamnaestogodišnja kćerka Donata. Iako započinje vezu sa Margeritom, Leonardo se zaljubljuje u Donatu odmah po njenom povratku sa ljetnog odmora. Na kraju pripovijetke, kada saznaje da su mu priče prihvaćene za objavljivanje u novinama, Leonardo odlučuje da napusti sobu i da se definitivno udalji od Donate i Margerite, kako bi nesmetano mogao da se posveti književnom radu. Za razliku od Darija i Đorđa, uveliko afirmisanih književnika u zreloj životnoj dobi, Leonardo je na početku književne karijere, što će omogućiti Albi de Sespedes da kroz njegovo iskustvo prikaže poteškoće sa kojima se suočavaju književnici koji pokušavaju da uđu u svijet pisane riječi: nedostatak inspiracije, nesigurnost u sopstveni rad i problemi sa objavljivanjem rukopisa. Već na prvim stranicama pripovijetke čitalac ima priliku da vidi Leonarda prožetog nemirrom i tenzijom zbog nedostatka inspiracije:

Leonardo je sjedio za stolom već sat vremena i još uvijek nije ništa napisao, pa čak ni jedan redak. Oklijevao je, tražio hiljadu izgovora: zapali cigaretu, ustane da uzme šibice, ponovo čita neko staro pismo, sređuje radni sto, a na kraju, kad je sve bilo spremno, umjesto da krene pisati, on puši gledajući kroz prozor (de Céspedes, 1940: 17)¹³.

Alba de Sespedes nesumnjivo je utkala autobiografske note u Leonardov lik jer je i sama u više navrata u intervjuima i u prepisci sa izdavačima i drugim književnicima i intelektualcima naglašavala koliko odricanja i muke podrazumijeva književni rad. Tako, na primjer, u jednom odlomku iz dnevnika, napisanom uoči objavljivanja *Nessuno torna indietro*, spisateljica stavlja akcenat na uloženi trud, napor i sate muke i anksioznosti (Zancan, 2001: 31).

Važno je svakako istaknuti da strast prema književnosti i pisanju predstavlja još jedan u nizu autobiografskih detalja koje je Alba de Sespedes projektovala kroz junaka pripovijetke *Il Pigionante*, uprkos činjenici da je Leonardo površna ličnost, nesposoban da voli svoju porodicu i prijatelje i da se prema njima ophodi kao da su živa bića. Kada mu direktor novina saopštava da će

¹³„Leonardo sedeva al tavolino da un’ora circa, e ancora non aveva scritto nulla, neppure un rigo. Indugiava, cercava mille pretesti, scuse, adesso accendo una sigaretta, s’alzava a prendere i fiammiferi, rileggeva una vecchia lettera, faceva bell’ordine sul tavolo, non posso lavorare altrimenti, e quando tutto era pronto, invece di scrivere, fumava, guardava fuori”.

postati njihov saradnik, Leonardo, nakon što na stepenicama čuje zvuk mašina, postaje okupiran mirisom svježe tinte i štampanog papira:

Želio je da dodirne mašine, da ih pomazi kao životinje. Pade mu na pamet da mu se ovaj miris oduvijek sviđao, otkad je bio dječak: osjećao ga je kada je išao u školu, dok je prolazio kroz jednu staru uličicu gdje je bila smještena štamparija. Bio je to miris hladnih jutara njegovog djetinjstva, miris njegovog života. Nijedan ženski glas, nijedne ženske ruke nisu imali takav zvuk i miris (de Céspedes, 1940: 116)¹⁴.

Naime, ovaj odlomak se nesumnjivo može dovesti u vezu sa ličnim iskustvom Albe de Sespedes kada je, tridesetih godina prošlog vijeka, poput Leonarda, pokušavala započeti saradnju sa novinama, pretočenom u jednom citatu iz intervjua: „Prolazila sam svaki dan kraj štamparije novina *Giornale d'Italia*. Mnogo mi se sviđao miris tinte koji je dolazio iz podrumskih prostorija. Zastajala sam i hvatala se za šipke prozora kako bih ga što bolje osjetila (Pettrignani, 2022: 57)¹⁵.

4. DONATA I MIRELA

Slika žene, njen položaj i uloga u savremenom građanskom društvu, njena intimna drama kako u krilu porodice tako u širim društvenim okvirima, te generacijski sukob centralne su teme stvaralašta Albe de Sespedes. Još od romana *Nessuno torna indietro* Alba de Sespedes oblikovala je junakinje koje izlaze iz nametnutih okvira i uspijevaju da se, uprkos raznim barijerama, izbore za svoj položaj u društvu i ostvare zacrtane ciljeve. Kroz lik Silvije književnica je prikazala ženu intelektualku, daleku od fašističkog ideala majke i supruge, koja nagovještava proces emancipacije tridesetih godina prošlog vijeka. Taj proces nastaviće Mirela iz trećeg velikog romana *Quaderno proibito* (*Zabranjena bilježnica*, 1952), u kome se autorka posebno pozabavila temama generacijskog sukoba i položaja žene pedesetih godina prošlog vijeka.

¹⁴ „Avrebbe voluto andare a toccare le macchine, carezzarle come animali. Ricordò che quell'odore gli era piaciuto fin da bambino: lo sentiva quando andava a scuola, passando per una vecchia stradetta dove stava una tipografia. Era l'odore delle mattine fredde della sua infanzia, l'odore della sua vita. Voci di donna, mani di donna, nessuna aveva quell'accento e quell'odore”.

¹⁵ „Passavo tutti i giorni davanti alla tipografia del *Giornale d'Italia*. Mi piaceva in modo enorme l'odore di inchiostro che emanava da quelle stanze al piano terra. Allora mi attaccavo alle sbarre delle finestre per sentirlo meglio”.

Iako je *Quaderno proibito* nesumnjivo najproučavanije djelo Albe de Sespedes od strane kritike, ne postoje studije u kojima se dovodi u vezu lik Donate iz pripovijetke *Il pigionante* i Mirele. Sa druge strane, neke kritičarke sa pravom insistiraju na vezi Mirele i Irene, ističući da je Mirela na neki način osnova za Irenin lik, te da Irene uspijeva da konkretizuje i ostvari sve Mireline ambicije i težnje (Parsani– de Giovanni, 1984: 39-40). Lik osamnaestogodišnje Donate i njen odnos sa majkom, te generacijski sukob prikazan kroz prizmu njihovog odnosa, nagovijestiće upravo Mirelin lik i njen odnos sa majkom Valerijom. Stoga ideju o genezi Mirelinog lika treba tražiti upravo u Donati.

Iako na prvi pogled površna i hladna, Donata je izuzetno inteligentna, preduzimljiva i odlučna. Njeno poimanje muško-ženskih odnosa i uloge žene u društvu kosi se sa stavovima majke Margerite, čiji je život podređen kući i porodici. Donata, za razliku od svoje majke, odlučno odbacuje svaku vezu sa tradicijom, te je isključivo okrenuta budućnost, za koju, kako sama kaže, ima mnoge planove (de Céspedes, 1940: 56). Osim toga, istrajana je u svojoj namjeri da po svaku cijenu bude nezavisna i da se upiše na univerzitet (de Céspedes, 1940: 56). Kada prvi put upoznaje Leonarda, Donata hoće da se sama predstavi, „a ne da bude predstavljena“ (de Céspedes, 1940: 54). Kao i Donata, Mirela je takođe sigurna u ostvarenje svojih ciljeva, te ima jasne stavove koje iznosi kada god joj se ukaže prilika za to, što potvrđuje i jedan od razgovora sa majkom: „Ti misliš da je za ženu grijeh imati bilo koje drugo zadovoljstvo osim kuće i kuhinje: da je njen zadatak da služi. Ja to ne želim, razumiješ li? Ne želim. [...]“ (de Céspedes, 2011: 945)¹⁶.

5. ZAKLJUČAK

Djelo Albe de Sespedes, italijansko-kubanske književnice, novinarke i intelektualke, iako proučavano od strane kritike nakon dužeg perioda zaborava, i dalje ostavlja prostora za nova podsticajna istraživanja s obzirom na to da neki od aspekata njenog stvaralaštva nisu dovoljno osvijetljeni. To je slučaj sa zbirkom propovijedaka *Fuga*, skoro u potpunosti zanemarenom od strane kritike. Cilj rada mi je bio skrenuti pažnju na najvažnije teme koje se protežu kroz neke od pripovijedaka: na prvom mjestu pisanje i slika žene, te ih dovesti u vezu sa romanesknim ostvarenjima Albe de Sespedes. Pisanje zauzima privilegovanu poziciju u životu i stvaralaštvu Albe de Sespedes, o čemu svjedoče dvije

¹⁶ „Tu pensi che per una donna aver qualche soddisfazione personale, oltre a quella della casa e della cucina, sia una colpa: che il suo compito sia quello di servire. Io non voglio, capisci?, non voglio”.

pripovijetke ove zbirke: *Incontro con la poesia* i *Il pigionante*, obje prožete autobiografskim elementima. *Il pigionante* je važna i zbog činjenice da je jedan od ženskih likova, mlada Donata, poslužila kao osnova za lik Mirele iz romana *Quaderno proibito*. Dakle, dug i često težak put emancipacije žene Alba de Sespedes ilustruje počevši od mladalačkog romana *Nessuno torna indietro*, preko pripovijetke *Il pigionante*, kroz lik Donate, koji evoluiru u romanu *Quaderno proibito*. Slika nove žene konačno se oblikuje u romanu *Prima e dopo* kroz lik Irene, zasigurno jedan od najuspjelih likova narative Albe de Sespedes. Takođe, rad je napisan sa ciljem da izučavaocima italijanske književnosti na području Balkana približi stvaralaštvo ove spisateljice jer je ono, usljed prestanka štampanja postejećih prevoda i nedovoljnog interesa prevodilaca, ostalo gotovo nepoznato.

Zorana Kovačević

FUGA: A REVIEW OF ALBA DE CÉSPEDES'S NARRATIVE OPUS

Summary

Although Alba de Céspedes's work has been receiving critical attention in numerous monographs, books of proceedings and scholarly articles for more than two decades, some of truly significant texts of this Italian-Cuban writer, journalist and engaged intellectual have been relegated to obscurity. One of them is her third collection of short stories *Fuga* (1940), published two years after her early novel *Nessuno torna indietro* (*There's No Turning Back*, 1938), which brought her international fame. After a brief review of the circumstances in which the short stories were created, the paper draws attention to their most important themes: writing and the position and roles of women in society. In addition, the paper also attempts to find a connection between this work and some of Alba de Céspedes's novels.

Keywords: Alba de Céspedes, Italian Literature, 20th-century, short story, *Fuga*

LITERATURA

- Carroli, P. (1993). *Esperienza e narrazione nella scrittura di Alba de Céspedes*. Ravenna: Longo Editore.
- Ceschin, A. (2018). *Preferisco sbagliare tutto ma buttarmi a capofitto»: Paola Masino e la rivista «Mercurio» di Alba de Céspedes* (Tesi di dottorato non pubblicata). Università Ca' Foscari, Venezia.

- Ciminari, S. (2021). *Lettere all'editore. Alba de Céspedes e Gianna Manzini, autrici Mondadori*. Milano: Fondazione Arnoldo e Alberto Mondadori.
- De Céspedes, A. (1940). *Fuga*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore.
- De Céspedes, A. (2011). *Romanzi*. Milano: Mondadori.
- De Crescenzo, L. (2015). *La necessità della scrittura. Alba de Céspedes tra Radio Bari e «Mercurio» (1943–1948)*. Bari: Stilo.
- Di Nicola, L. (2013a). Il canone inverso. I classici italiani del Novecento all'estero. In: Di Nicola, L.–Schwartz, C. (a cura di) (2013). *Libri in viaggio. Classici italiani in Svezia*. Stoccolma: Acta Universitatis Stockholmiensis. 64–88.
- Di Nicola, L. (2013b). *Mercurio. Storia di una rivista 1944–1948*. Milano: Il Saggiatore.
- Kovačević, Z. (2023). Zajednička strast prema književnosti: saradnja Albe de Sespedes sa izdavačkom kućom Mondadori. *Nasleđe*, 54, 161-173.
- Parsani, M. A.– de Giovanni, N. (1984). *Femminile a confronto: tre realtà della narrativa italiana contemporanea: Alba de Céspedes, Fausta Cialente, Gianna Manzini*. Manduria: Lacaíta, pp. 15-62.
- Petrignani, S. (2022). *Le signore della scrittura*. Milano: La Tartaruga.
- Storini, M. C. (2005). Fatti di poca importanza: la forma racconto. In: Zancan, M. (a cura di) (2005). *Alba de Céspedes*. Milano: Il Saggiatore, Fondazione Arnoldo e Alberto Mondadori. 66-88.
- Zancan, M. (a cura di) (2001). *Scrittrici e intellettuali del Novecento. 2. Alba de Céspedes*. Milano: Fondazione Arnoldo e Alberto Mondadori.
- Zancan, M. (a cura di) (2005). *Alba de Céspedes*. Milano: Il Saggiatore, Fondazione Arnoldo e Alberto Mondadori.